

Savjesnost i motiv za postignućem kao prediktori akademskog postignuća

Dijana Ivanišević, Andrea Vlašić

SAŽETAK: Cilj istraživanja bio je ispitati prediktivni doprinos crta ličnosti i motiva za postignućem u objašnjenju akademskog postignuća studenata. U istraživanju je učestvovalo 200 slučajno odabranih studenata Nastavničkog fakulteta Univerziteta „Džemal Bijedić“ u Mostaru, od kojih je 100 studenata Odsjeka za sport i zdravlje, a 100 studenata Odsjeka za pedagogiju.

Crte ličnosti ispitanika procijenjene su inventarom ličnosti BFI (John, Donahue i Kentle, 1991), motiv za postignuće upitnikom MOP2002 (Franceško, Mihić i Bala, 2002), dok je akademsko postignuće posmatrano kao prosjek ocjena ostvaren tokom studija. Ispitane su i sociodemografske karakteristike ispitanika, a svi primijenjeni instrumenti imaju zadovoljavajuće metrijske karakteristike. Rezultati su pokazali da su savjesnost i motiv za postignućem značajni pozitivni prediktori, koji objašnjavaju 8,7% ukupne varijanse akademskog postignuća studenata. Na osnovu dobivenih rezultata može se zaključiti da je evidentan mali, ali značajan udio savjesnosti kao crte ličnosti i motiva za postignućem u objašnjenju akademskog postignuća, dok ostale ispitivane crte ličnosti u ovom istraživanju nisu pokazale značajan prediktivan doprinos.

Ključne riječi: *savjesnost, crte ličnosti, motiv za postignućem, akademsko postignuće*

Conscientiousness and Motive for Achievement as Predictors of Academic Achievement

ABSTRACT: The aim of the study was to examine the predictive contribution of personality traits and motives for achievement in explaining academic achievement in students. 200 randomly selected students from the Faculty of Teacher Education in Mostar participated in the cross-sectional study, 100 of them in the Department of Sport and Health and 100 in the Department of Pedagogy.

Respondents' personality traits were assessed by the BFI Personality Inventory (John, Donahue, & Kentle, 1991), the motive for achievement was assessed with the MOP2002 questionnaire (Franceško, Mihić, & Bala, 2002), while academic achievement was observed as the students' average exam grade. Socio-demographic characteristics were also examined. All instruments used have satisfactory metric characteristics. The results confirmed that conscientiousness and motive for achievement were significant positive predictors, which accounted for 8,7% of the total variance in academic achievement. Based on the results, we concluded that there was a modest but significant proportion of conscientiousness as personality trait and motives for achievement in explaining academic achievement, whereas the other examined personality traits did not have a predictive contribution in this research.

Keywords: *conscientiousness, personality traits, achievement motivation, academic achievement*

UVOD

Istraživanja iz područja edukacijske psihologije su, u posljednjih nekoliko desetljeća, u značajnoj mjeri bila posvećena temi akademskog postignuća. Ispitivan je utjecaj različitih internih i eksternih faktora na akademsko postignuće, te su rezultati ukazali na važnost rezultata testova inteligencije i ranijeg prosjeka ocjena kao najvažnijih prediktora akademskog postignuća (Duncan i sar., 2007; Kuncell i Hezlett, 2010; Rohde i Thompson, 2007). No, Robbins, Lauer, Le, Davis, Langley i Carlstrom (2004) su sproveli istraživanje čiji su rezultati ukazali na to da i nekognitivne varijable, poput crta ličnosti, emocija i motivacije, direktno ili indirektno, mogu predvidjeti akademsko postignuće.

Akademsko postignuće

U većini istraživanja, akademsko postignuće je operacionalizovano kao prosjek ocjena (Richardson i sur., 2012; Šarčević i Vasić, 2014) i odnosi se na izvedbu u školskom ili akademskom okruženju, nezavisno od toga da li se radi o edukacijskom procesu u osnovnoj školi, srednjoj školi ili pak visokom obrazovanju (Chamorro-Premuzic i Furnham, 2003). U skladu s tim, ono predstavlja stepen ovladavanja učenika znanjima, intelektualnim i praktičnim vještinama, te kognitivnim strategijama predviđenim planom i programom različitih disciplina (Gadžić i Milivojević, 2009).

Akademsko postignuće se obično operacionalizuje kao uspjeh na standardizovanim testovima znanja, a najčešće korištene mjere tog postignuća su prosječna ocjena tokom studija, uspjeh na tačno određenom testu ili na standardizovanim testovima znanja

(Vrdoljak, Kristek, Jakopec i Zarevski, 2014). Međutim, u domaćim istraživanjima akademsko postignuće je obično definisano kao prosječna školska ocjena u nekom periodu i na nekom nivou insitucionalnog obrazovanja, te je i jedan od pokazatelja usvojenog znanja, kao i percepcije vlastite ličnosti (Šarčević i Vasić, 2014).

Crte ličnosti

Crte ličnosti su, u ovom kontekstu, najčešće operacionalizovane kroz petofaktorski model, popularno nazvan model „Velikih pet“, koji čine: Ekstraverzija, Neuroticizam, Savjesnost, Otvorenost i Ugodnost. Pri tome, svaka od ovih pet domena sadrži sebi svojstven skup crta (faceta), koje imaju tendenciju da se pojavljuju zajedno (Triandis i Suth, 2002).

Mnoga istraživanja su Velikih pet dovela u vezu s važnim ličnim i društveno korisnim ishodima u pogledu mentalnog i fizičkog zdravlja, kao i postignuća u radnom i edukacijskom kontekstu (Funder, 2013; Matthews, Deary i Whiteman, 2009).

Pitanjem relacija crta ličnosti i akademskog postignuća bavile su se čak četiri obuhvatne meta-analitičke studije objavljene tokom zadnjih nekoliko godina (McAbee i Oswald, 2013; Poropat, 2009; Richardson, Abraham i Bond, 2012; Vedel, 2014), čiji nalazi ukazuju na to da Velikih pet crta ličnosti značajno predviđaju akademsko postignuće. Pri tome se i u ovim meta-analizama i, generalno, u većini ostalih istraživanja Savjesnost pokazala kao najsnažniji prediktor (Smrtnik Vitulić i Prosen, 2012). Navedene meta-analize u velikoj mjeri su usaglašene i u pogledu prediktivne vrijednosti ostalih crta ličnosti: Otvorenost za iskustva i Ugodnost postižu slabe, ali stalne pozitivne korelacije s akademskim postignućem. Pored toga, uočena je jedva primjetna tendencija da introverti i emocionalno stabilnije osobe imaju više akademsko postignuće.

Rezultati različitih istraživanja, kao i meta-analiza, upućuju na činjenicu da je, od pet dimenzija ličnosti, Savjesnost najkonzistentnije povezana s akademskim postignućem (Noftle i Robins, 2007; Poropat, 2009; Richardson, Abraham i Bond, 2012; Trapmann, Hell, Hirn i Schuler, 2007). Poropat (2009) ovu vezu objašnjava rezultatima istraživanja, koji ukazuju na to da motivacija za uspjeh, organizovanost i disciplina imaju pozitivno dejstvo na radne navike vezane za učenje, kao i uvećanje akademske posvećenosti.

Otvorenost ka iskustvima je još jedna dimenzija ličnosti koja se povezuje s akademskim postignućem (Poropat, 2009), što se objašnjava podsticajem za učenje i zanimanjem za intelektualni napredak. Međutim, otvorenost može voditi kako boljem, tako i lošijem akademskom postignuću, što se objašnjava mogućnošću da osobe koje postižu visoke rezultate na ovoj dimenziji često imaju izvjesne poteškoće s pridržavanjem pravila i poštovanjem predviđenih rokova (Chamorro-Premuzic i Furnham, 2004).

Rezultati istraživanja su nekonzistentni i u ispitivanju veze Ekstraverzije s akademskim postignućem. Pozitivnu korelaciju između ova dva konstrukta, nađenu u nekoliko istraživanja (Chamorro-Premuzic i Furnham, 2003a; Chamorro-Premuzic i Furnham, 2003b) autori objašnjavaju mogućnošću da ekstraverti koriste socijalnu podršku, dobro se snalaze u timskom

radu i umrežavanju, što im pomaže u izvršavanju akademskih zadataka. S druge strane, Furnham i Chamorro-Premuzic (2004) su u svom istraživanju došli do zaključka da je Ekstraverzija povezana pozitivno s izvršavanjem zadataka, ali ne i ocjenama. Furnham, Nuygards i Chamorro-Premuzic (2013) su, također, pronašli negativnu korelaciju Ekstraverzije i akademskog postignuća.

Pored toga, neka istraživanja su utvrdila pozitivnu korelaciju Ugodnosti s akademskim postignućem, ali samo kada je Ugodnost mjerena procjenama ponašanja, a ne samoprocjenama (Poorthuis, Thomaes, Denissen, van Aken i Orobio de Castro, 2014), dok su druga istraživanja zaključila da je Ugodnost u negativnoj korelaciji s postignućem (Lechner i suar., 2017).

Također, Trapmann i saradnici (2007) su meta-analitički utvrdili negativnu korelaciju Neuroticizma sa školskim uspjehom, kao mjerom postignuća, dok Antičević, Kardum, Klarin, Sindik i Barać (2017) nisu potvrdili očekivanu značajnost nijedne dimenzije ličnosti u predikciji akademskog postignuća. Osim toga, povezanost Velikih pet s prosjekom ocjena u srednjoj školi ispitivali su i Vrdoljak, Lovaković i Kurtović (2018), te utvrdili da su Savjesnost i Neuroticizam pozitivni prediktori prosjeka ocjena, dok Otvorenost, Ugodnost i Ekstraverzija nisu značajni prediktori prosjeka ocjena.

Motiv za postignućem

U edukacijskim istraživanjima, motivacija za postignućem, kao tendencija za postizanjem uspjeha i njegove dobiti, kao i izbjegavanjem neuspjeha i njegovih negativnih efekata, ključni je koncept koji se vezuje za akademske ishode (Busato, Prins, Elshout i Hamaker, 2000). Elliot i Murayama (2008) su ovaj oblik motivacije upotrijebili kako bi predvidjeli izvedbu na ispitu kod studenata preddiplomskih studija. Rezultati istraživanja (Altman i Wilson, 2017) su pokazali da motivacijski faktori najbolje predviđaju prosjek ocjena studenata ($R^2 = ,14$), kao mjeru akademskog postignuća, bolje od Velikih pet crta ličnosti ($R^2 = ,13$) i socijalnih faktora ($R^2 = ,12$). Također, pozitivnu značajnu korelaciju motivacije s akademskim postignućem su, u svojim istraživanjima, potvrdili i Mega, Ronconi i De Beni (2014), te Wurf i Croft-Piggin (2015), kao i Alafghani i Purwandari (2019).

METODE ISTRAŽIVANJA

Cilj istraživanja

Cilj istraživanja je ispitati da li crte ličnosti i motiv za postignućem objašnjavaju značajan udio varijabiliteta akademskog postignuća, te odrediti koji dio varijabiliteta akademskog postignuća može biti objašnjen crtama ličnosti i motivacijom za postignuće.

Problem istraživanja

Problem ovog istraživanja odnosi se na pitanje povezanosti dimenzija ličnosti prema Petofaktorskom modelu, i motiva za postignućem s uspjehom na studiju. Tačnije, zanima nas u kojoj mjeri se akademsko postignuće studenata Nastavničkog fakulteta univerziteta „Džemal Bijedić“ u Mostaru može objasniti varijablama ličnosti i motivacijom za postignuće.

Hipoteze istraživanja

Prema postojećim teorijskim konceptima i dosadašnjim istraživanjima, kreirane su sljedeće hipoteze istraživanja:

H1: Savjesnost je pozitivan prediktor akademskog postignuća, dok Ekstraverzija, Neuroticizam, Otvorenost i Ugodnost nemaju značajan doprinos u predikciji akademskog postignuća studenata.

H2: Motiv za postignućem je pozitivan prediktor akademskog postignuća studenata.

Uzorak istraživanja

Uzorak ovog istraživanja čini 200 studenata Nastavničkog fakulteta Univerziteta „Džemal Bijedić“ u Mostaru, i to 100 studenata treće i četvrte godine studija Odsjeka za sport i zdravlje i 100 studenata Odsjeka za pedagogiju. U uzorak su uključeni studenti oba pola, koji su izjednačeni po dobi i godini studija. U uzorku je 126 studentica (63%) i 74 studenta (37%), a prosječna dob ispitanika je $23,21 \pm 4,95$.

Mjerni instrumenti

Za ispitivanje crta ličnosti upotrijebljen je Inventar ličnosti BFI (Big Five Inventory; John, Donahue i Kentle, 1991). Prevod i empirijsku provjeru ovog Inventara uradili su Gavrić, Vardo i saradnici, dobivši odobrenje autora o primjeni upitnika u istraživačke svrhe na teritoriji Bosne i Hercegovine (prema Efendić-Spahić i Vardo, 2015), a isto odobrenje je dobiveno i za ovo istraživanje.

Inventar ličnosti BFI je instrument koji omogućava (samo)procjenu pet osnovnih dimenzija ličnosti: Ekstraverzije (*E*), Ugodnosti (*A*), Savjesnosti (*C*), Neuroticizma (*N*) i Otvorenosti (*O*). Inventar sadrži 44 čestice, koje su kopirane u vidu kratkih rečenica baziranih na prototipnim markerima Velikih pet. Procjene se daju na skali Likertovog tipa od 1 do 5, izražavajući stupanj slaganja/neslaganja s tvrdnjom od „potpuno netačno“ (1) do „potpuno tačno“ (5).

Svaka od subskala BFI inventara podrazumijeva osam do deset čestica po skali, pri čemu mali broj čestica ne utiče na relativno dobre psihometrijske karakteristike instrumenta. Naime, na uzorcima ispitanika iz SAD-a i Kanade, pouzdanost skala, mjerena alfa koeficijentom iznosila je od ,75 do ,90. Pored toga, Hampson i Goldberg (2006) su na uzorku ispitanika srednje životne dobi zabilježili pouzdanost (mjerenu test-retest metodom) od ,74, što se može smatrati prihvatljivom vrijednošću.

Za mjerenje motiva za postignućem korišten je MOP2002 upitnik (Franceško, Mihić i Bala, 2002), koji je konstruisan i validiran na našim prostorima jer bi takav upitnik mogao najviše odgovarati situacijama postignuća u našim sociokulturnim uslovima. Upitnik se sastoji od 55 tvrdnji i ima veoma dobre metrijske karakteristike: Cronbachov α je ,912, a reprezentativnost tvrdnji izražena normaliziranim KMO je ,922. Ovaj upitnik izraženost motiva za postignućem mjeri preko 4 faktora – takmičenja s drugima, ustrajnosti u ostvarenju ciljeva, ostvarenju cilja kao izvora zadovoljstva, te orijentaciji ka planiranju. Ipak, motiv za postignućem u našem istraživanju je operacionalizovan kao ukupni rezultat na upitniku MOP2002.

Pored gore navedenih, upotrijebljen je i Socio-demografski upitnik, koji je konstruisan za potrebe ovog istraživanja. Podaci dobiveni ovim nestandardizovanim upitnikom su podaci o polu, starosnoj dobi, godini i odsjeku studija, te prosjeku ocjena ostvarenom tokom studija.

REZULTATI

Prosječna ocjena, koju je tokom studija postigla ispitivana skupina ($N=200$), je $3,54 \pm 0,64$ ($S=0,226$; $K=-0,668$). U Tabeli 1 prikazana je deskriptivna statistika ispitivanih crta ličnosti prema petofaktorskom modelu, kao i motiva za postignućem.

Evidentno je da, među crtama ličnosti, ispitanici postižu najviše rezultate na skali Otvorenosti prema iskustvima, a najniže na skali Neuroticizma, dok najmanji unutargrupni varijabilitet ima skala Ugodnost, a najveći Neuroticizam.

Tabela 1. Deskriptivna statistika petofaktorskog modela ličnosti i motivacije za postignućem za $N=200$.

	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>S</i>	<i>K</i>
<i>Neuroticizam</i>	21,61	5,81	,15	-,33
<i>Ekstraverzija</i>	29,19	5,05	-,00	-,41
<i>Otvorenost</i>	37,94	4,88	-,30	-,17
<i>Ugodnost</i>	35,00	4,51	-,56	,36
<i>Savjesnost</i>	32,99	5,71	-,28	,34
<i>Motivacija za postignuće</i>	205,41	24,45	-,26	-,31

Nakon toga, analizirane su korelacije između prediktorskih varijabli, kao i korelacije prediktorskih varijabli s kriterijskom varijablom. Rezultati su prikazani u Tabeli 2, te se može reći da su prediktorske varijable međusobno povezane.

Tabela 2. Pearsonovi koeficijenti korelacije za sve upotrijebljene mjere

		<i>N</i>	<i>E</i>	<i>O</i>	<i>U</i>	<i>S</i>	<i>MOP</i>
<i>AP</i>	<i>r</i>	-	,039	,131	,124	,250**	,255**
	<i>p</i>	,672	,581	,064	,079	,000	,000
<i>N</i>	<i>r</i>	-	-,438**	,216**	-,420**	-,421**	-,074
	<i>p</i>		,000	,002	,000	,000	,294
<i>E</i>	<i>r</i>		-	,240**	,383**	,401**	,143*
	<i>p</i>			,001	,000	,000	,043
<i>O</i>	<i>r</i>			-	,331**	,235**	,264**
	<i>p</i>				,000	,001	,000
<i>U</i>	<i>r</i>				-	,419**	,107
	<i>p</i>					,000	,132
<i>S</i>	<i>r</i>					-	,459**
	<i>p</i>						,000

** - $p < 0,001$

Naime, Ekstraverzija i Neuroticizam su u umjereno visokoj negativnoj korelaciji, kao i Ugodnost i Neuroticizam, te Savjesnost i Neuroticizam. Nisku negativnu korelaciju s Neuroticizmom ima Otvorenost, dok motivacija za postignućem nema statistički značajnu korelaciju s Neuroticizmom. Dalje, Ekstraverzija ima umjereno visoku pozitivnu korelaciju sa Savjesnošću, te nisku pozitivnu korelaciju s Ugodnošću, Otvorenošću i motivacijom za postignuće.

Evidentno je i da Otvorenost ima niske pozitivne korelacije s Ugodnošću i Savjesnošću, ali i s motivacijom za postignuće, dok Ugodnost ima umjereno visoku pozitivnu korelaciju sa Savjesnošću. Pored toga, Savjesnost ima umjereno visoku pozitivnu povezanost s motivacijom za postignuće.

Potrebno je istaći da motivacija za postignuće nije u statistički značajnoj korelaciji s Neuroticizmom i Ugodnošću, dok je prosjek ocjena u niskoj, ali statistički značajnoj pozitivnoj korelaciji sa Savjesnošću i motivacijom za postignuće.

A kako bismo pristupili testiranju istraživačkih hipoteza, u postepenoj regresiji smo prosječnu ocjenu uzeli kao kriterijsku varijablu, a pet varijabli ličnosti i motivaciju za postignuće kao prediktorske varijable.

Sažetak navedenog modela prikazan je u Tabeli 3.

Tabela 3. Sažetak modela regresijske analize

Model	R	R ²	ΔR ²	SDE procjene
1	,255	,065	,060	,620391
2	,295	,087	,078	,614514

U prvom modelu, izdvojena je samo motivacija za postignuće kao značajan prediktor, dok je u drugom modelu, uz motivaciju, kao prediktor izdvojena i Savjesnost. Iz Tabele 3 možemo zaključiti da je u modelu 1 koeficijent višestruke korelacije ,255, dok je u drugom tek nešto viši i iznosi ,295. Na osnovu koeficijenta odlučivanja, tj. proporcije disperzije zavisne varijable koja se može objasniti motivacijom (prvi model) odnosno motivacijom i Savjesnošću (drugi model), zaključujemo da motivacija za postignuće u prvom modelu objašnjava 6,5% varijabiliteta akademskog postignuća, dok motivacija za postignuće i Savjesnost u drugom modelu objašnjavaju 8,7% varijabiliteta akademskog postignuća.

Oba modela pokazala su statističku značajnost uz stepen sigurnosti veći od 99% ($F_1(1,198)=13,78$; $p<0,001$; $F_2(2,197)=9,41$; $p<0,001$). Drugim riječima, oba regresijska modela statistički značajno predviđaju akademsko postignuće kao kriterijsku varijablu.

Slijedi Tabela 4. u kojoj su predstavljena dva prediktivna modela akademskog postignuća studenata.

Tabela 4. Prediktivni modeli akademskog postignuća

MODEL		B	SD	β	t	p
1	Konstanta	2,173	,372		5,840	,000
	Motivacija za postignuće	,007	,002	,255	3,708	,000
2	Konstanta	1,967	,380		5,169	,000
	Motivacija za postignuće	,005	,002	,178	2,318	,021
	Savjesnost	,019	,009	,168	2,192	,030

Analizom navedene tabele evidentno je da su i u prvom i u drugom modelu koeficijenti prediktorskih varijabli pozitivni. U skladu s tim, što je veća motivacija za postignuće i Savjesnost, to je veće i akademsko postignuće. Ipak, u ovom slučaju drugi model bolje objašnjava akademsko postignuće studenata.

DISKUSIJA

Prema mišljenju mnogih stručnjaka, ličnost – kompleksna i jedinstvena kod svake osobe, kao i motivacija za postignuće kao pokretač velikog broja raznovrsnih aktivnosti, stoje u osnovi svih oblika ljudskog ponašanja i djelovanja, pa tako i postignuća u akademskom kontekstu.

U skladu s tim, budući da su crte ličnosti konceptualizovane kroz model „Velikih pet“, značajan faktor interaktivnih obrazaca pojedinca i okoline, kao i da je motivacija za postignuće značajan faktor uspjeha u svim oblastima života, ovim istraživanjem nastojala se ispitati uloga crta ličnosti i motiva za postignuće u objašnjenju akademskog postignuća studenata. Tačnije, kao i u mnogim ranijim studijama, krenulo se od činjenice da akademsko obrazovanje podrazumijeva kontinuiran i intenzivan angažman pojedinca, te pretpostavke da Savjesnost kao crta ličnosti i motiv za postignuće značajno doprinose dobrom prilagođavanju studijskom okruženju, kao i postizanju odličnog akademskog uspjeha.

Savjesne osobe su organizovane, uredne, praktične i pedantne. One su obično i samodisciplinovane, istrajne i promišljene, zbog čega obaveze ne doživljavaju kao pritisak, već ih dovode u vezu s ličnim potrebama, i na taj način ih izvršavaju s lakoćom i postižu viši uspjeh. Također, osobe koje imaju visoku razvijenu Savjesnost vrlo su sposobne da žrtvuju svoju lagodnost i ulože napor kako bi ostvarile dugoročne ciljeve. Pored toga, teže ka postignuću, smatraju se kompetentnim i zahtijevaju od sebe izvrsnost u svemu što rade, što sve zajedno, zbog svoje pozitivne konotacije, povećava i vjerovatnoću za uspjeh. Ipak, pojedini autori smatraju da je Savjesnost vrlo bliska akademskoj motivaciji, te je i zbog toga faktor neophodan za visoko akademsko postignuće (Hazrati-Viari, Tayarani Rad i Saeed Torabi, 2012).

Stoga je u ovom istraživanju, u skladu s očekivanjima, utvrđeno da je Savjesnost jedina crta ličnosti koja ima značajnu ulogu u predikciji akademskog postignuća studenata. Navedeni nalaz dobiven je i u nekoliko prethodnih istraživanja (Nofle i Robins, 2007; Poropat, 2009; Richardson, Abraham i Bond, 2012; Smrtnik Vitulic i Prosen, 2012; Trapmann, Hell, Hirn i Schuler, 2007; Vrdoljak, Lovaković i Kurtović, 2018), kao i nekoliko meta-analiza (McAbee i Oswald, 2013; Poropat, 2009; Richardson, Abraham i Bond, 2012; Vedel, 2014) koji ukazuju na to da je, u odnosu na ostale crte ličnosti, Savjesnost najkonzistentnije povezana s akademskim postignućem. Pored toga, činjenica da ostale crte ličnosti nisu imale značajnu ulogu u objašnjenju akademskog postignuća posmatranog kao prosjek ocjena ostvaren tokom studija, u skladu je s nekoliko istraživanja koja su pokazala da Neuroticizam, Otvorenost, Ugodnost i Ekstraverzija uglavnom nisu bili značajni prediktori prosjeka ocjena (Vrdoljak, Lovaković i Kurtović, 2018).

Pored toga, u ovom istraživanju, utvrđeno je i da motivacija za postignuće ima značajnu ulogu u predikciji akademskog postignuća, što je i očekivano, budući da motiv za postignuće predstavlja potrebu da se ostvari određeni cilj i savladaju prepreke, uz ponavljano ulaganje napora na putu ka tom cilju. Slični rezultati dobiveni su i u većini prethodnih istraživanja

(Alafghani i Purwandari, 2019; Altman i Wilson, 2017; Elliot i Murayama, 2008; Mega, Ronconi i De Beni, 2014; Wurf i Croft-Piggin, 2015). Također, može se reći da ovaj socijalni motiv djeluje i kao kognitivni motivacioni faktor s obzirom na to da osobe koje imaju razvijen motiv za postignućem razmišljaju i ponašaju se na način koji je usmjeren ka formulisanju jasnih ciljeva, takmičenju sa sobom i drugima, te ostvarenju ciljeva i postizanju uspjeha u svim sferama života. Stoga dobiveni nalaz može biti objašnjen gore navedenim, kao i činjenicom da motivacija za postignućem, kao i organizovanost i disciplina koje su njen sastavni dio, imaju pozitivan uticaj na radne navike koje su neophodne za kvalitetno i uspješno učenje, a samim tim i visoko akademsko postignuće.

U skladu s tim, motiv za postignućem može biti posmatran kao značajna determinanta akademskog postignuća, a njegov razvoj i podsticanje kao jedan od ciljeva vaspitanja i obrazovanja svakog pojedinca.

ZAKLJUČAK

Motiv za postignućem i Savjesnost su značajni pozitivni prediktori akademskog postignuća studenata. Naime, motivacija za postignućem objašnjava 6,5% varijabiliteta akademskog postignuća, dok motivacija za postignućem i Savjesnost objašnjavaju 8,7% varijabiliteta akademskog postignuća. Preostale 4 ispitivane crte Petofaktorskog modela ličnosti – Neuroticizam, Ekstraverzija, Ugodnost i Otvorenost, u ovom istraživanju nemaju značajnu ulogu u objašnjenju akademskog postignuća studenata.

LITERATURA

- Alafghani, M. S. W., Purwandari, E. (2019). Self-efficacy, academic motivation, self-regulated learning and academic achievement. *Jurnal Psikologi Pendidikan & Konseling*, 5(2), 104–111. doi: 10.26858/jppk.v5i2.10930
- Altman, R. L., Wilson, J. H. (2017). Predicting Academic Achievement Using Personality, Motivation, and Social Factors. doi: 10.13140/RG.2.2.13326.56640
- Antičević, V., Kardum, G., Klarin, M., Sindik, J., Barać, I. (2017). Academic Achievement and Study Satisfaction: The Contribution of High School Success and Personality. *Društvena istraživanja*, 27(2), 243–260. doi: 10.5559/di.27.2.03
- Busato, V. V., Prins, F. J., Elshout, J. J., Hamaker, C. (2000). Intellectual ability, learning style, personality, achievement motivation and academic success of psychology students in higher education. *Personality and Individual Differences*, 29, 1057–1068.
- Chamorro-Premuzic, T., Furnham, A. (2003a). Personality Traits and Academic Examination Performance. *European Journal of Personality*, 17, 237–250. doi:10.1002/per.473
- Chamorro-Premuzic, T., Furnham, A. (2003b). Personality predicts academic performance: Evidence from two longitudinal university samples. *Journal of Research in Personality*, 37, 319–338. doi:10.1016/S0092-6566(02)00578-0
- Chamorro-Premuzic, T., Furnham, A. (2004). A possible model for understanding the personality intelligence interface. *British Journal of Psychology*, 95(2), 249–264.
- Duncan, G. J., Dowsett, C. J., Claessens, A., Magnuson, K., Huston, A. C., Klebanov, P., ... Japel, C. (2007). School readiness and later achievement. *Developmental Psychology*, 43(6), 1428–1446. doi: 10.1037/0012-1649.43.6.1428.
- Efendić-Spahić, T., Vardo, E. (2017). Osobine ličnosti kao prediktori akademskog sagorijevanja studenata. U: M. Gavrić, K. Sesar (Ur.) Zbornik radova IV. Kongresa psihologa BiH u Brčko distriktu, (9–23).
- Elliot, A. J., Murayama, K. (2008). On the measurement of achievement goals: Critique, illustration, and application. *Journal of Educational Psychology*, 100(3), 613–628. doi: 10.1037/0022-0663.100.3.613
- Franceško, M., Mihić, V., Bala, G. (2002). Struktura motiva za postignuća merena skalom MOP2002. *Ličnost u višekulturnom društvu*, 134–143.
- Funder, D. C. (2013). *The Personality Puzzle*. New York, NY: W.W. Norton & Company.
- Furnham, A., Chamorro-Premuzic, T. (2004). Personality and intelligence as predictors of statistics examination grades. *Personality and Individual Differences*, 37(5), 943–955.
- Furnham, A., Nuygards, S., Chamorro-Premuzic, T. (2013). Personality, assessment methods and academic performance. *Instructional Science*, 41(5), 975–987.
- Gadžić, A., Milivojević, A. (2009). Školski uspeh i status adolescenata u razredu. *Temе*, 33(4), 1379–1389.
- Hampson, S.E., Goldberg, L. R. (2006). A first large cohort study of personality trait stability over the 40 years between elementary school and midlife. *Journal of Personality and Social Psychology*, 91(4), 763–779.
- Hazrati-Viari, A., Tayarani Rad, A., Saeed Torabi, S. (2012). The effect of personality traits on academic performance: The mediating role of academic motivation. *Procedia Social and Behavioral Sciences*, 32, 367–371.
- John, O.P., Donahue, E.M., Kentle, R.L. (1991). *The Big Five Inventory – versions 4a and 5a*. Berkeley, CA: University of California, Berkeley, Institute of Personality and Social Research.
- Kuncel, N. R., Hezlett, S. A. (2010). Fact and fiction in cognitive ability testing for admissions and hiring decisions. *Current Directions in Psychological Science*, 19(6), 339–345.
- Lechner, C., Danner, D., Rammstedt, B. (2017). How is personality related to intelligence and achievement? A replication and extension of Borghans et al. and Salkever. *Personality and Individual Differences*, 111, 86–97. doi: 10.1016/j.paid.2017.01.040
- Matthews, G., Deary, I. J., Whiteman, M. C. (2009). *Personality traits* (3rd ed.). New York, NY: Cambridge University Press.
- McAbee, S. T., Oswald, F. L. (2013). The criterion-related validity of personality measures for predicting GPA: A meta-analytic validity competition. *Psychological Assessment*, 25(2), 532–544.
- Mega, C., Ronconi, L., De Beni, R. (2014). What Makes a Good Student? How Emotions, Self-Regulated Learning, and Motivation Contribute to Academic Achievement. *Journal of Educational Psychology*, 106(1), 121–131.
- Noftle, E. E., Robins, R. W. (2007). Personality predictors of academic outcomes: Big five correlates of GPA and SAT scores. *Journal of Personality and Social Psychology*, 93(1), 116–130.
- Poorthuis, A. M. G., Thomaes, S., Denissen, J. J. A., Van Aken, M. A. G., Orobio de Castro, B. (2014). Can brief

- behavioral personality tests predict children's academic and social adjustment across the transition to secondary school? *European Journal of Psychological Assessment*, 30(3), 169–177. doi: 10.1027/1015-5759/a000186
- Poropat, A. E. (2009). A meta-analysis of the five-factor model of personality and academic performance. *Psychological Bulletin*, 135(2), 322–338. doi:10.1037/a0014996
- Richardson, M., Abraham, C., Bond, R. (2012). Psychological correlates of university students' academic performance: a systematic review and meta-analysis. *Psychological Bulletin*, 138(2), 353–387.
- Robbins, S. B., Lauver, K., Le, H., Davis, D., Langley, R., Carlstrom, A. (2004). Do psychosocial and study skill factors predict college outcomes? A meta-analysis. *Psychological Bulletin*, 130(2), 261.
- Rohde, T. E., Thompson, L. A. (2007). Predicting academic achievement with cognitive ability. *Intelligence*, 35(1), 83–92.
- Šarčević, D., Vasić, A. (2014). Sociodemografski i psihološki korelati školskog uspeha. *Primenjena psihologija*, 7(1), 401–427.
- Smrtnik Vitulić, H., Prosen, S. (2012). Ličnost i kognitivne sposobnosti kao prediktori akademskog uspjeha studenata sveučilišta. *Društvena istraživanja*, 31(117), 715–732.
- Trapmann, S., Hell, B., Hirn, J. O. W., Schuler, H. (2007). Meta-analysis of the relationship between the Big Five and academic success at university. *Journal of Psychology*, 215(2), 132–151.
- Triandis, C. H., Suth, M. E. (2002). Cultural Influences on Personality. *Annual Reviews Psychology*, 53, 133–160.
- Vedel, A. (2014). The Big Five and tertiary academic performance: A systematic review and meta-analysis. *Personality and Individual Differences*, 71, 66–76. doi:10.1016/j.paid.2014.07.011
- Vrdoljak, G., Kristek, M., Jakopec, A., Zarevski, P. (2014). Provjera modela predviđanja akademskog postignuća studenata: uloga proaktivnosti i pristupa učenju. *Suvremena psihologija*, 17(2), 249–298.
- Vrdoljak, G., Lovaković, I., Kurtović, A. (2018). Osobine ličnosti, ciljne orijentacije i školski uspjeh. *Primenjena psihologija*, 11(3), 325–344. doi: 10.19090/pp.2018.3.325-344
- Wurf, G., Croft-Piggin, L. (2015). Predicting the Academic Achievement of First-Year, Pre-Service Teachers: The Role of Engagement, Motivation, ATAR, and Emotional Intelligence. *Asia-Pacific Journal of Teachers Education*, 43(1), 75–91.

INFORMACIJE O AUTORIMA

Dijana Ivanišević

Univerzitet „Džemal Bijedić“ u Mostaru
Nastavnički fakultet
Sjeverni logor bb, Mostar
e-mail: dijana.ivanisevic@unmo.ba

Andrea Vlašić

Univerzitet Hercegovina
Fakultet društvenih znanosti dr. Milenka Brkića
Kraljice mira 3a, Bijakovici
e-mail: andreavlastic84@gmail.com